

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyvnyomtatvány-kiadó.

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	---	---

Az „Izraelita Magyar-Egylet.”

II.

Mult cikkünkben azon meggyőződésünknek adtunk kifejezést, hogy az „I. M. E.” az első két évben megtett mindent, mi kitűzött célja elérését előmozdítatá: terjesztette a magyar nyelvet, irodalmat és nemzeti szellemet.

A harmadik évben az egylet már nem működhetett oly szerencsésen, mint az első kettőben. A rendőrség és Pest városának főpolgármestere is, mintha egyedül ez egylet létezett volna a fővárosban, minden akadályt eléje gördítettek. Ovatosan kellett működnie a választmánynak, nehogy az egyletet feloszlassák, — mert az említettek szinte lestek valami jó alkalomra, hogy a helytartó ö nagyméltóságának, Pálffy Mórnak kedveskedhessenek, kinek az a meggyőződése volt, hogy ezen egylet forradalmi pártot törekszik az országban létesíteni.

A hatóság ezen magyar nyelvet terjesztő egylet ellen nyíltan tanusított gyűlöletét csak az foghatja fel, ki tudja, hogy az akkori kormány még azt is rossz néven vette, ha valamelyik zsidó iskolában a magyar nyelvet mint tananyagot behozták; a rendőrség legalább nem engedte meg a „Magyar Izraelita”nak, hogy hasonló esetekről megemlékezzenek.

Az egylet ily szomorú viszonyok folytán befolyását sokaknál el kezdé veszíteni, mert azok, kik eddig félig tisztelettel és félig rettegéssel nyilatkoztak az egyletről, már most nyílt ellenségként léptek fel, jól tudván, hogy az egylet a hallgatásra van kárhóztatva.

Ehhez járult még azon körülmény, hogy a helytartóanács az 1861-dik évi szeptember óta hivatalban volt pesti hitközségi előljáróságot és választmányt még ez évnek (1863) márczius havában törvénytelennek nyilvánította, mi az egyletet még a községgel való jó viszonytól is megfosztotta, mert azok léptek vissza, kik az egyletet alapították, hogy kényszerítve helyet adjanak azoknak, kik az egylet ellen addig is titokban áskálódtak.

Ezen rendkívüli akadályok mellett is, melyek majd minden magyarhoni társulatot kisebb nagyobb mértékben iszonyu hallgatásra kényszerítettek, az egylet még sem szűnt meg a magyar zsidók érdekében működni.

Igy az 1863-dik évi augusztus havában az „I. M. E.” helyiségeiben az egylet bibliafordítási bizottmánya folytonosan tanácskozott e tervezett nagyszerű vállalat megindításának módja iránt. Ezen bizottmány tanácskozása fényes eredményt ígért, mert el lett határozva,

hogy ki fog adatni az egész szentírás, vagyis az ó testamentum 24 könyve magyar fordításban. E mű első szakaszának, Mózes 5 könyvének lefordítását a bizottmány tagjai, ft. Löw Lipót, Steinhardt és Zipser főrabbi urak díj nélkül vállalták magukra.

Az összes magyar és német sajtó egyhangulag megszaltta a t. főrabbit, kik minden érdek nélkül fáradoztak a szent ügyért; az egylet és a magyar zsidóság pedig reménylette, hogy már egy év mulva birtokában lesz a thóra kitűnő fordításának: azóta azonban már egész 4 év folyt le, és még egyetlen egy sor sem látott napvilágot. Nem tudjuk, hogy ki tartóztatta és tartóztatja még mindig a bizottmányban az annyira szükségelt fordításnak kiadatását, annyit mint a legjobban beavatottak, elmondhatunk, hogy az „I. M. E.” épenséggel nem okolható, mert ez tudtunkkal is számos levelet írt a bizottmányi tagokhoz és a bizottmányi elnökhöz, kik mindig kitérőleg válaszoltak, hogy ők ugyan a magukra vállalt részt bevégezték, hogy azonban e miatt és a miatt be nem küldhetik. Mi ezuttal senkit elítélni nem akarunk, de azt ki kell minden áltartózkodás nélkül nyilatkoztatnunk, hogy nagy az illetők büne, midőn az egyletet ezen nemes törekvésében akadályoztatják. Mi voltunk 63-ban az elsők, kik a nevezett főrabbinak érdek nélküli fáradozásukért legnagyobb elismerésünket és legbensőbb hálánkat kifejeztük: kell, hogy mi legyünk az elsők, kik elmondjuk, hogy elismerésünket és hálánkat nagyon is korán nyilvánítottuk. A munka nehezítve van, ha díj nélkül történik, de ha egyszer díj nélkül magunkra vállaltuk, akkor meg kell szünni minden nehézségnek és minden akadálnak, mert itt már az illetőnek adott szaváról, az illető becsületéről van szó. A mit az „I. M. E.” kiméletből a főtisztelendő uraknak nem akart — becses személyüket tekintve — mondani, az kötelessége a sajtónak, ki senki iránt tekintettel nem lehet, ha az összesség érdeke forog kérdésben. Nem akarunk kételkedni, hogy a ft. főrabbi urak igazolni fogják magukat: az igazolás legalább kötelességük volna.

Az „I. M. E.” a harmadik évben is folytatta az első kettőben felvett működését, csak hogy szépirodalmi felolvasások helyett népszerű tudományos felolvasásokat kezdett rendezni. Ezen ténre az egylet leginkább azért lépett, mert veszélyesnek látszott Kazinczy, Vörösmarty és az irodalom más kitűnőbb bajnokairól értekezni: a felolvasónak mindig attól kellett tartania, hogy előadásáról valamelyik jelenlevő a rendőrségnek fog referálni. Ezen népszerű tudományos felolvasások iránt a zsidóság műveltebb része nagy érdekléssel viseltetett, mi azonban nem annyira az iránynak, mint inkább a ki-

tüzött irány képviselőinek tulajdonítható. — Előadást tartottak ugyanis dr. Hirschler Ignác, dr. Rózsa József; dr. Pollak Henrik, dr. Mezei Mór, Deutsch Henrik s a t., kik felolvasásuk vagy szabad előadásuk által a közönség figyelmét nagy mértékben tudták lekötni. Ezen intézmény által az egyesület új tere lépett, mert a népszerű tudományos felolvasások nem a nyelv, hanem a műveltség és a tudomány terjesztését eredményezik.

Ha leírásunk keretébe tartoznának, még megemlíthetnők az egyesületnek Trefort elleni fellépését, mi eléggé bizonyítja, hogy még a magyar tudományos akadémia is igen nagy súlyt fektet az egyesület véleményére, megemlíthetnők még dr. Pollak Henrik akkori alelnöknek Montefiore Mózeshez az egyesület nevében tartott remek angol beszédét, mely nem csak az egyesületnek becsületére vált, hanem a fővárosi zsidóságnak becsületét megmenté, mert az akkori kormány felfogása szerint törvényes, de a miénk szerint törvénytelen községi előljáróság, nem volt arra hivatva, hogy a magyar főváros és a világ egyik legnagyobb községének zsidóságát képviselje.

Lefesthetnémazon egyesek fondorlatait, kik a magyar zsidóság érdekei ellen szünet nélkül fáradoztak, kiket azonban, daczára az illetők véghetetlen befolyásának, — csak a kormánynál, hanem még a cenzuránál is, — az egyesület pusztá létele gyakran rettegésbe hozott.

Minderről azonban nem szándékunk írni, arra bizzuk azt, ki egykor az egyesület történetének leírásával óhajt foglalkozni.

Jövő számunkban az utolsó 4 évről szólandunk.

Az izraelita vallásoktatás a pesti közép-tanodákban.

Sajnos dolog, de igaz, hogy Magyarország igen sok községében a vallástant németül adják elő. Ez oly baj, melyen a községek gyakran a legjobb akarattal mellett sem tudnak segíteni, ha csak rabbijukat el nem akarják bocsátani. Megfoghatatlan azonban előttünk: miért kell Pesten, a haza fővárosában is német vallástanárra? Lesznek sokan, kik azt fogják mondani: Két vallástanárra van, ki-ki választhat kedve szerint. Ez elvitázhatatlan ugyan; de mi azt bátorkodunk kérdezni: miért nincsen a keresztyén tanulóknak magyar és német vallástanáruk? Vagy tán többet tudnak ezek magyarul mint mi? A ki hiszi, annak ajánljuk a sorozat átolvasását, és találni fogja, hogy nagyon csodálatos. Igaz, hogy mindegyik tanítvány elme lehetne a magyar vallástanárhoz, ha a német vallástánitást nem kedveli; de hát ki nem tudja azt, hogy a legtöbb tanítvány egyedül arra ügyel, hogy kitűnő osztályzatot kapjon, mit a német vallástánárnál már azért is könnyen elérhet, mert ennek főtörekvése tanítványokat kapni, kik a vallástánitásért évenként 4 frtot fizetni kénytelenek.

Nem akarunk arról említést tenni, miszerint már az is botrány, hogy a tanítványoknak megengedik a vallástánárokkal való feleserélést, kik azután még fenyegetődni is szoktak, hogy hát a másik tanárhoz fognak átmenni, ha ezt vagy azt kedvük szerint nem teszi; nem szándékunk a demoralizációra sem utalni,

mely ily fonák rendszer által származik; egyedül azt kívánjuk elérni, hogy bennünket senki a keresztyén tanulóknál németebbnek vagy kevésbé magyaroknak ne tartson, kik még mindig német vallástánitóra szorulunk.

Ajánljuk ezen fontos ügyet a pesti izr. hitközség előljáróságának, a sajtónak, vagy ha kell, a n.-méltóságú magas kormány figyelmébe.

Több gymnasiumbeli tanuló.

Mi is igen sajnáljuk, hogy Pesten is még mindig német vallástánár szerepel, kit csak azért hagyna helyén, hogy bebizonyíthassák, miszerint a zsidó még mindig szorul német vallástánitóra. — Már ha az a fiatal ember magyarból görögre vagy latinból magyarra tud fordítani, akkor a magyarul előadott vallástant is meg fogja érteni. Ohajtjuk, hogy azok, kiktől e változás függ, szívükre vegyék a dolgot. A provisoriumban a zsidók hasonlókat eltűrni kénytelenek voltak, a községek, a sajtó a tetszhalotthoz hasonlítottak; ma azonban mi is életre ébredtünk, és ha nincs is még polgári jogunk, azon jogunkat csak nem fogja senki megtagadni, miszerint erélyesen követelhesük a magas kormánytól, hogy ne nyomja el a magyar nyelvet iskoláinkban; ne hagyja nyakunkon a Bach-kormánytól kinevezett német vallástánárokat és több más iskolában a cseh, morva tanítókat, kik eltekintve attól, hogy magyarul nem tudnak, még a magyarhoní zsidók érdekei ellen is agitáltak.

Szerk.

S z e m l e.

Mult számunkban említettük, hogy a „Pesti Napló“ valami Braun József nevű, egészen ismeretlen egyéntől egy cikket közölt, melylyel — úgy látszik — azt akarta mutatni, hogy vannak zsidók, kik tapintatlanok, hazudnak és nem tudnak magyarul. — Ezen cikkecske következőleg hangzik:

A zsidó emancipáció kérdéséhez.

A honi sajtóban minap folyt vitatkozás az ugynevezett zsidó emancipáció kérdése felett, oly szenvedélyes hévvel történt bizonyos oldalról, hogy annak módja annyira botránkozik az illedelem általános törvényeiben, hogy a magyar zsidóság higgadtan gondolkozó részének ellentétzésére talált.

Ugyanis a zsidó egyenjogúság kérdése általános fontossággal bír és kell, hogy az korszerűleg oldattassék meg; de épen azért szükséges, hogy az minden hamarkodás és túlzottságtól mentve, gondos fontolással jöjjön létre, hogy annál könnyebben foganatosíthatassék, és a köznéppel azzal megbarátkozva, jövőben is minden netaláni felkerekedő ellenséges rohamnak mint közsiklai várként ellentállhasson. — A pessimisták megnyugtatóra legyen szabad említenem, miszerint a történelem azt közli velünk, hogy a középkor homályos idejében, mely alatt mindenütt Európában a legvérengzőbb sebet a zsidóságon ejtett, itt Magyarországon semmiféle kártékony befolyást nem gyakorolt a zsidóságot illetőleg, mivel már akkor is a szabad-elvű magyar ember a zsidóban is az embert becsülte meg.

Azon felül biztosítékul az izr. emancipáció méltányos megoldásának szolgálhatnak az országnak legnagyobb férfiu a törvényhozó testületben elmondott amazon emlékezetes szavai, miszerint a catechismus nem tehet különbséget a politikai jogok élvezetében; és e tiszta jellemű nagy ember őszinteségéről két-

kedni, méltatlanságnak, sőt bűnnek tekinthetni. Az emancipáció két-három hónapig elhalasztása korántsem okul szolgálhat azon elkeredett izgatottságnak, mely a törvényhozó testület elnapolása óta bizonyos körben támasztatott.

Braun József,

számítalan pesti előkelő izraeliták nevében.

A „Pesti Napló“ jónak vélte ezen szép eszmének a következő sorokat, még pedig jó nagy betűkkel, előre bocsátani. „Az egyenjogosítás kérdésében a következő közlemény közzétételére kértünk fel, mit mi — hogy a szerkezet eredetisége a maga épségében maradjon — változtatás nélkül teljesítünk.“

Mi még nem tudunk arra esetet, hogy a „P. N.“, vagy bármelyik lap is, a beküldőnek komoly tárgyról szóló cikkét eredeti és maga épségében adta volna, ha a cikk javításokat igényelt. A „P. N.“ tehát ez esetben kivételt tett, hogy megmutassa, miképen irnak a zsidók magyarul. Ha a „P. N.“ a beküldött kéziratokat rendszeren változtatás nélkül adná, iszonyu magyarságot kellene a Naplóban olvasnunk. Egyébiránt az a Braun megérdemelte, hogy eképen bűnhődjék, talán nem lesz ezuntul kedve „számítalan előkelő zsidók nevében“ írni, kik őt nem ismerik és kiket ő nem ismer, habár a „P. N.“ nem őt, hanem valószínűleg a zsidókat akarta kigunyolni. — Mi, kik azt hiszszük, hogy van számos képviselő, kik még Braunnál is kevesebbet tudnak magyarul, azon meggyőződésünknek adhatunk kifejezést, hogy a „P. N.“ ily eljárása nemesak helytelen, hanem igazságtalan is.

Feleki Miklós ur a „Fővárosi Lapok“ban következőleg nyilatkozik:

„Miután a n.-károlyi izraeliták ellenemben hírlapilag oly nyilatkozattal léptek fel, hogy én őket a szinpadról nyilvánosan megsértettem, s miután a „Föv. Lapok“ 171-dik számában is szóról szóra ez áll: „N.-Károlyból írják, hogy Feleki a szinpadon csakugyan oly leczkéző modorban rőtta meg az izraelitákat, mely őket sérthette. Ha tette, rosszul tette“, — kötelességemnek tartom a tényállást felvilágosítani, már csak azért is, nehogy hallgatásom által e vádat igaznak láttassam elismerni.

A N.-Károlyban működő szintársulat előadásait — mi okból? nem akarom kutatni — az izraelita közönség, mely e város többségét képezi, látogatásával nem szerencsétlente s talán csupa következetességből vendégszereplésem is hasonló szerencsében részesült.

Jutalomjátékom alkalmával, midőn a műértő magyar közönség becses emlékekkel tisztelt meg, s ezt annak nevében t. Kovács ügyvéd ur lelkes szavak kíséretében adta át, válaszom azon része, mely az izraelitákat érintette, s melyben ők nyilvános sérelmet találtak, ez volt:

„Sajnálattal kell felemlitenem, hogy azon osztály, mely N.-Károly közönségét képezi, előadásaimat megjelenésével nem szerencsétlente, pedig épen ez az osztály az, mely polgári jogokra vágy, mit, hiszem, nem sokára meg is nyorend, s még sem fogja fel, hogy a polghri jogokkal polgári kötelességek is párosulnak. E polgári kötelességek közt bizonyára nem utósó szerepet játszik a magyar nyelv felvirágoztatása, és következőleg egyik eszközeül rendelt magyar színművészet.“

Ezek valának azon szavak, melyekben a n.-károlyi izraelita közönség megbotránkozott s hogy azt szóról szóra eképen mondtam el, tanum a n.-károlyi magyar értelmiség.

Van-e ebben sértés, de van-e a sérteni akarásnak csak árnyéka is, ítéljen felette a közönség.“

Valóban kár volt Felekiinek nyilatkoznia, mert senki sem irt mást ellene, mint a mit ő maga ír magáról.

A midőn tehát színészi pathosban kérdezi a közönséget, hogy lehet-e a zsidókról való elmondottban sértést találni? pathos nélkül feleljük: igenis lehetne, ha Feleki ur egyáltalában értené azt, a miről beszédet tartott. Ne a színházban keresse F. ur a zsidók magyarosodását, hanem az iskolákban, és az iskolákban azt fogja találni, hogy a zsidók nem kevésbbé ápolják a magyar nyelvet a keresztényeknél.

Azt mondja F. ur, hogy az egyenjogosítás után vágyunk, de a színházba nem megyünk? Micsoda korlátolt egy felfogás! Az ember el sem hinné, hogy 19-ik században művelt ember hasonlókat beszéljen, vagy épenséggel le is írjon. Ha a magyar színészek az egyenjogosítás előtt megkivánják, hogy a zsidók szorgalmasan a színházba járjanak, még arra is fog tán valamelyik tánczmester jönni, hogy a zsidó csak akkor egyenjogosítható, ha csárdást tánczol s a t. Ha a művelt színész a műveltség ezen fokán áll, mit várjon az ember a műveletlen néposztálytól? Talán jobbat, mint F. urtól, mert az elgondolja a magáét és nem tart legalább beszédet. Ismételjük tehát, a mit legelső alkalommal mondtunk: Jobb ha F. ur szerepeit tanulja, bizza ő a beszédek tartását azokra, kik ahhoz jobban értenek.

N.-Körös, 1867. auguszt. 5.

A pesti izr. képezde borzasztó állapotát csak az tudja helyesen felfogni, ki más országokban ismeri a zsidó-képezdéket. Ott a tanárok a legkitünőbb műveltségű férfiak, a pestiben pedig maga az igazgató is csak egy elemi tanítónak műveltségével bir. Eddig csak ezen tanítóknak magyar nyelvben való járatlanságukat támadták meg, pedig felfogásom szerint nem az a pesti képezdei tanítók legnagyobb hibája. Egyébként nem is kell utalnom a külföldre, csak a n.-körös képezde akarunk hivatkozni, hol Ballagi, Filó, Tatai, Varga, Nagy László és más tudományos férfiak vizsgálják a tanítókat. A mennyire is sajnálnók, ha a képezdeből kilépő tanító héberül nem tudna, mégis csak nagyobb súlyt fektetünk egy n.-körös bizonyítványra, mint az izr. pesti képezdeire, mert a körösi tanító bir legalább általános műveltséggel és tud jól magyarul, de a pesti képezdeből kikerült tanító nem bir általános műveltséggel, nem tud magyarul, de héberül sem tud. Nem azért hoztuk fel a nagy-körös képezdét, mintha azt akarók, hogy a zsidó tanítók itt nyerjék kiképeztetésüket, hanem egyedül azért, hogy a magyar kormány kegyeskedjék e bajon minél előbb segiteni, különben oda fogunk jutni, hogy lesz izr. képezde, de nem lesz tanítványa, vagy ha még is lesz tanítványa, nem akad majd község, mely azokat alkalmazandja. Addig is azonban még a magas kormány új zsidó tanítói képezderől fog gondoskodni, mi többre, sokkal többre becsüljük a n.-körös képezdei bizonyítványt a pestinél.

Steiner Mór,
tanítói gondnok.

Külföldi szemle.

Az olasz izraeliták f. évi ápril hó végén Florenzban tartott congressus tárgyalásai.

1) Névjegyzéke és lélekszáma azon községeknek, melyek a congressuson képviselve voltak.

	Népesség.
1. Ancona: Almagia Dávid	1575
2. Asti: Terracini D. főrabbi és tanár	450
3. Cento: " " " " "	125
4. Ferrara: Ravenna Leo tudor	1600
5. Florenc: Levi Dávid, Orvieto Leo, Coen D. tudor	2200
6. Livorno: Vittorio de Rossi ügyvéd, Toscano Dávid	4340
7. Mantua: Norsa Arturo tudor	1600
8. Modena: Urbini Moise	1887
9. Mondovi: Tedeschi Raff.	200
10. Nápoly: Ambron Angelo	350
11. Novellara: Segné Guisepe	75
12. Pádua: Salon Marc. Aurel tudor	800
13. Pitigliano: Levi David	400
14. Reggio: " "	702
15. Scandiano: Liuzzi Alex. ügyvéd	38
16. Siena: Paggi Cesare	300
17. Turin: Malvano Moise	1800
18. Velence: Diena marco lovag	2200
19. Vercelli: Treves Marco ügyvéd	500
20. Verona: Calabi Cesare tudor	1223

Összes népesség 21,663

Róma nem volt képviselve.

2) Az értekezés tárgyai.

I. cikkely. A ferrarai congressus végrehajtó bizottmány pénzügyi értesítvénye.

A congressus határozatai:

Az ezen célra választott külön bizottmány előterjesztvénye folytán fentebbi tudósítás egyhangulag elfogadtatik.

II. cikkely. A hasznos izr. könyvek terjesztésére választott bizottmány tudósítása.

Erre nézve a következő ment határozatba.

Olaszország izr. hitközségei arra indittassanak, hogy a költségvetésben „vallásos oktatás“ czimű rovatot nyissanak, hogy t, i. jó tankönyvek szerzése- és terjesztéséhez évi 1000 lirenyi adakozással járuljanak. Ezen határozomány akkor is fogantatba veendő, ha az előbbi években befolyt járulékkal esetleg nem rendelkeztek még. Ily esetben az évi járulék az elaptoke gyarapítására fordittatik.

A könyvek választása s ezeknek megszerzésére szánt pénzügy mikénti kiosztása a congressus kebeléből választandó bizottmány belátására bizatik.

A községek kötelezettsége 1868. évi január 1-től fogva 3 egymásután következő évre marad hatályban. Az 1000 lire a congressuson képviselt községekre vetetik ki.

III. cikkely. Hogy minő rendszabályokhoz folyamodjanak a zsidóság érdekében, ha a kormány s a parlament az elvet, hogy „szabad államban szabad egyház“ elismerné, s az állam vallásos ügyekben minden beletartástól tartózkodnék.

Határozat.

Azon esetben, ha oly törvény létezésének vitatása szükséges volna, mely az izr. hitközségek jogkörét körülírja és a hitsorsosoknak a cultus és vallásos oktatás fedezését illetőleg, a hozzájárulást köteleessé teszi, arról gondoskodjanak, hogy az 1857. évi július 4-én hozott törvény érvényben maradjon s az egész országra kötelező erővel birjon.

Ez iránt az általános vita befejeztetvén, következő határozat szavazattöbbséggel elfogadtatott:

A congressus a létező körülmények közt az olasz községek szervezését szabályozó új törvényrendeletek szorgalmazását czélszerűnek nem találván, ezen kérdés fölött a napi rendre tér át, még pedig a 3. cikk 1. és 2. kikezdésére, hogy: czélszerű-e az államhoz az izrael. cultus részére segélyezésért folyamodni.

A congressus azt mellőzendőnek tartja, kivéve, ha az a különböző hitfelekezetek feltétlen egyenlőségének szempontjából követeltetik.

Azon eshetőség, hogy a kormány s a parlament a „szabad államban szabad egyház“ féle elv alkalmazását s érvényesítését komolyan keresztülvinni szándékoznék, élénk vitára adott alkalmat. Erre nézve a congressus abban állapodék meg, hogy a végrehajtó bizottmány delegáltatnék, a felett örökendő, miszerint az új törvényhozás az egyháznak az államhoz való viszonyainak szabatosításánál azon az egyes egyedül helyes uton járjon, miként az imaházak s a végrendeletek végrehajtásának módozatai fentartassanak, másrészt pedig a községek utasításokkal látassanak el, hogy dolgaik az új törvények ótalma alá helyeztessenek. Egyszersmind kimondatott, hogy önkényes egyesületek alakitassanak, kiknek feladatuk abban áll, hogy az isteni szolgálát szükségéről gondoskodjanak s szorgalmazzák, hogy a cultushivatalnokok az államtól igtassanak hivatalukba.

Egyhangulag elfogadtatik.

VI. cikkely. Minő eszközökkel előmozdítandó egy olasz papnövelde létrehozása. Szükséges-e az olasz királyság hitközségei közt összeegyeztést aziránt létrehozni, hogy a páduai papnövelde országos intézetül elismeressék.

Határozat.

A gyűlés meghatalmazza a végrehajtó-bizottmányt oly egyezmény megkötésére, hogy a paduai seminarium fentartassék, valamint a nevezett intézet igazgatójával a következő szabályzat megállapítására.

1. Az intézet az összeségtől évenként 9000 lirt huz.

2. Az egyesült községekből származott növendékek ingyen-oktatást nyernek. Az ellátásért való fizetés egy-egy növendék után az évenkénti 500 lirt meg ne haladja.

3. A növendében 4 szabad állomás alapittatik, melyek után évenként 200 lire fizetendő; ezen kedvezményben csak az egyesült községekből való kitünő tehetségű fiatal emberek részesülhetnek.

4. Oly növendékek, kik nem az egyesült községek egyikéből származnak, oktatás, szállás s étkezés fejében 900 lirt fizetnek.

5. A seminariumra való kiadások az összes községekre lélekszámukhoz mért arányban kivettetik.

V. cikkely. Minő rendszabályok alkalmazandók, hogy a kormány és hatóságok hajlandók legyenek szükkölködő izraelitákat mindazon közintézetek, alapítványok jótéteményeiben részesíteni, melyeket az állam egyéb lakosai élveznek, a nélkül, hogy az első vallásos kötelmeikkel összeütközésbe jönni kénytelenítettnek.

A congressus azon biztos reményt táplálván, hogy az egyes községek el nem mulasztják minden törekvésüket oda irányozni, hogy a feltétlen egyenlőség elve elismerésre jusson, a végrehajtó bizottmányt meghatalmazza, hogy előforduló esetekben a bajos dolgoknak végére járjon, a méltányos igényeknek a kormánynál érvényt szerezzen, és hol a szükség úgy kívánja, a szabadelvű sajtó útján a közvéleményhez appelláljon.

Elfogadtatik.

VI. cikkely. Több községi képviselőnek a kerületekben „a szabad cultus és polgári egyenlőség“ elvére nézve uralkodó hangulat feletti tapasztalt észleletei. A congressus elhatározza:

Hogy a végrehajtó bizottmány középpontjává tenni magát mindazon törekvéseknek és irányzatoknak, melyek a vallásszabadságot s a polgárok egyenjogositását czélul kitűzték.

B. C.

(Folytatjuk.)

T A R C S A.

Az 1839—40-iki országgyűlés tárgyalásai a zsidók polgárosítása ügyében.

A főrendi tábla tárgyalásai a zsidók polgárosítása tárgyában. CXVII. ülés. Márczius 26-ikán 1840.

(Folytatás.)

Gróf Dessewffy Aurél: Hogy a zsidó hazánkiai ügyében valami elhatározó lépést szükségesképen tennünk kelletik, azt én hosszasan mutogatni feleslegesnek tartom azért, mivel hála Istennek, úgy tartom, ezen teremben senki sincs, ki ily üdvös czélzatot ellenezne. Egész Európa századokig volt vétkes ezen nemzet iránt, nekünk pedig nem annyira az a feladás jutott, a mult idők igazságtalanságát sajnálkozva említeni, hanem inkább az: azokat czélszerű rendelotek által helyrehozni. Azon nehézségek közül, melyek e czélzatnak ellene votódní szoktak, kettő említett meg itten, melyre nézve én az érdemes szónok ural tökéletesen egyetértek; az egyik azt a félelmet illeti, hogy a zsidók felszabadítása nemzetiségünk érdekeit fogja veszedelmegtetni. Nem osztozom e félelemben, mert úgy találtam, hogy ezen, különben elszigetelve álló nemzet, a nyelvre nézve könnyen összeolvad azon néppel, melynek közepette él. Már is ismerem az alföldön zsidókat, kik a nyelvre nézve tökéletes magyarok lettek. E nemzetnek természete nem expansivus, nem tolja senkire sem nyelvét, sem szokásait. A másik nehézségre tökéletesen kezot fogok báró Eötvös Józseffel, és azt hiszem, hogy mihelyt nem lesznek egyes egyedül a kereskedésre szorítva, más élelmi és kereseti ágakra is fogják adhatni magukat, s így ebben az egy nembn kevésbbé veszedelmes concurrenséi lesznek a keresztényeknek. — Ezen általános tekinteteken kívül nekünk a zsidókra nézve positivus, törvényes köteletségünk is van, mert 50 esztendeje, hogy a törvényhozás ideiglenes status quot állapítván meg roájuk nézve s egyszersmind küldöttséget nevezvén ki, azt ígérte, hogy a következő országgyűlésen elhatározólag fog irántok rendelkezés történni. — Más tárgyakra nézve is történt — az igaz — hasonló rendelkezés, és senkinek sem tulajdonittatik vétkül, hogy annak a törvényhozás eleget nem tehetett, de itt egy egész classisnak sorsa javítása iránt történvén ígérte, mihelyt ez a törvényhozásnak eszébe hozatik, annak megtartását magától többé el nem utasíthatja. Mindezekelőtt tehát azt akarnám válaszukban nyilván kinyilatkoztatni, miszerint erős akaratumk a zsidók iránt még ezen országgyűlésen törvényt alkotni. — A mi a rendszeres küldöttség munkálatára itten történt hivatkozást illeti, én azt a jelen esetben csak úgy értettem, miszerint némelyek a karok és rendeket arra kívánják felszólítani, hogy a rendszeres küldöttség által e tárgy felett alkotott rövid és mindössze 12 §-ból álló törvényezikkelyben érintett viszonyokra is terjesszék ki figyelmüket. Én egyébiránt ezt az eszmét és a koronaőr ő excell. indítványát egymással megegyeztethetőnek tartom; szólítsuk fel a rendeket, hogy a küldöttség munkálatának nyomán részletes törvényeket alkossanak, egyszersmind pedig jelöljük ki válaszukban világosan azon engedményeket, melyeket a zsidóknak már most megadni készek vagyunk. Az egyes pontokra nézve ugyancsak a koronaőr ő excellentiájával tartok, csupán

egy pontra különbözik némileg véleményem. Nem akarom én az adandó kedvezményeket csupán csak a hazánkban lakó zsidókra szorítani, más részről azonban nem tartom czélirányosnak a zsidók bevándorlását egészen korlátlanul hagyni. Rendelkezni kell — vélekedésem szerint — o tekintetben oly törvény által, mely a bevándorlók vagyona, erkölcsisége vagy valamely mesterségi ügyessége iránt kezosséget nyújtson, a ki főkép a földet ismeri, nem fogja tagadni, hogy különben el fogja azt árasztani a jövevény koldus zsidóknak sokasága, kivált ha soruk hazánkban javulván, a szomszéd tartományokban pedig nem változván, a bevándorlásra való inger tetemesen növekedni fog. — Az ily szerfeletti szaporodása pedig az ügyefogyott zsidóknak sem az országnak, sem a honi zsidóknak érdekében nem fekszik.

Zágráb megyés püspök Haulik György: Valamint minden dologban, úgy a felebaráti szeretet gyakorlatában is bizonyos rend szükséges, mert ha rend nélkül gyakoroltatik, könnyen megtörténhetik, hogy midőn szeretetet akarunk gyakorolni némelyek iránt, ugyanazt megsértjük mások iránt. A keresztény vallás minden embert, és így a zsidókat is, igazán szeretni parancsolja. Kötelességiünk tehát ezen osztálybeli emberek sorsát is, a mennyire csak lehet, kedvezőbbé tenni; de innen még nem következik, hogy azoknak minden egyszerre s olyanok is engedessenek, a miket vagy a maga egész terjedelmében vett hazának kárára, vagy keresztény polgártársainknak, kiket legalább úgy, mint a zsidókat, szeretni tartozunk, rövidségére leendőknak előre láthatunk. Hogy ha pedig azok, melyeket a t. KK. és RR. jelenleg izenotokban előterjesztenek, mind elvállaltatnának, azok az én ítéletem szerint bizonyára mind hazánkban, mind keresztény polgártársainknak nagy ártalmára volnának. Nevezetesen a hazának azért, mert a szomszéd országok és tartományokban a zsidók azon jogokkal, melyek itt előadatnak, nem bírván, ezen engedmény adatván nekik hullunk, kétség kívül felette nagy számmal összetörednának hazánk, s Magyarország talán néhány évtizedet volna jobban bővelkednék zsidókkal, mint jelenleg Lengyelország s valódi értelemben zsidók országává válnék, a mi a haza boldogságát bizonynyal nem igen fogná előmozdítani, hanem talán szükségessé tenne e részben némely hasonló törvényeket, minők már egykor hozattak. Továbbá tudjuk, hogy jelenleg valahányszor szó van az egyes zsidóknak vagy türelmi vagy lakhatási engedménynyeli ellátásukról, a polgárok közönsége a sz. kir. városokban egész erővel ellentáll az illetén egyes zsidó bevételének. — Tudok várost, a hol nem régebén azért, mivel a polgárok közönsége a zsidók számát előbbi, törvényesnek vélt állapotra kívánta visszaállítani, a városi tanács pedig e tárgyban magát nehezebbnek mutatta, o közt és a polgárok közönsége közt kemény viszátkodások támadtak, melyek azon városban csaknem a közbátorságot is felzavarták, és királyi biztos küldetését tevők szükségessé. Már ha ez történik jelenleg kevés számú zsidókért, mi fog történni, ha a zsidók most mindjárt és ilyen általánosságban polgári joggal felruháztatnának, mennyi indulatok elkeseredése mennyi gyűlölségek, visszavonások, zavarok származnának innen? — A mi a magányos keresztény polgártársak innen származandó rövidségét illeti, eddig is tanította a tapasztalás, hogy a hol a zsidók a keresztényekkel egyenesen élnek, azok minden jogok egyenetlen-

sége mellett is tudtak magoknak nem csak élelmökre szükségeseket, de gyakorta gazdagságot is szerezni, hogy ha — a mint a t. KK. és RR. előterjesztik — a zsidóknak a polgári jogok egyenlősége fog megengedtetni, alig lesz lehetséges kikerülni, hogy ők napról napra vagyonosabbakká ne váljanak; ellenben a keresztények le ne süllyedjenek s meg ne erőtlennüljenek. Ezen dolog nekem igen természetesen látszik. Ha ugyanis összehasonlítom az ugyanazon életmenet követő keresztényeket a zsidókkal, ha összehasonlítom például a keresztény kereskedőt a zsidó kereskedővel, általában véve a keresztény kereskedő jobb élelemmel, melyhez t. i. hozzászokott, kíván illőleg ruházkodni, illendően lakni, nejét s gyermekeit a szükségesekekkel ellátni, és ezeket némely tudományokban és mesterségekben is, melyeket t. i. reájuk nézve hasznosaknak itél, taníttatni; a zsidó kereskedő ellenben jobbra igen takarékos élethez szokott, olykor magával a kovásztalan kenyérrel is megelégszik, a ruházatra, lakásra, nejére s gyermekeire sokkal kevesebbet költ; a jogoknak tökéletes egyenlőségek mellett tehát a keresztény kereskedőknek megfogyatkozni, a zsidó kereskedőknek pedig meggazdagodniok kell. Továbbá a keresztények — noha találkoznak ezek közt is a keresztény vallás gyalázatjára, a kik különféle alacsony módokon vagyonukat szaporítani nem átalják, sem lelkiismeretökre nem veszik; de mégis, minthogy a potiori fit denominatio, a keresztények általában véve a nyereség és haszonkeresés azon eszközeire nem könnyen vetemednek, a melyekre nagy, talán legnagyobb részét a zsidóknak hajlandóan tapasztaljuk; a gondolkodás és cselekvésmód ezen különbözőségében a jogok egyenlősége mellett kikerülni lehetetlen, minél fogva a zsidóknak illetően általános és rögtöni engedmény által keresztény polgártársainkra felotte nagy károk ne háramoljanak, a mit én a szeretet gyakorlásának valódi eszméjével és rendjével megegyeztetni semmikép nem tudok. — Nem vagyok idegen — a mint előrebocsátám — az ezen emberek osztályának is adandó igazságos engedményektől, de ezeknek időről időre azon arányban kell történniök, melyben az ő erkölcsi és polgári műveltségök kifejlődik, történniök kell figyelmeztve a zsidóknak a keresztényekkel mindennemű viszonyaira, a dolgok s idők minden körülményeire, és azért az volna alázatos véleményem, hogy a t. karok és rendeknek visszaizentetnék, miszerint a mélt. főrendek a zsidóknak más nemmenes polgárok-kali illetően egyenlőségek kimondásához nem járulhatnak ugyan, kívánják mindazonáltal, hogy a t. KK. és RR. minden körülményeket, és az országos választmányok e tárgy iránt készen levő munkálatát is, fontolóra vévén, ez iránt annak idejében előterjesztést tenni sziveskedjenek.

Gróf Eszterházy Kázmér: Két fő ok vezérel leginkább a zsidók jelen ügyének pártolására: az első az emberiség tekintete, a másik azon kívánság, hogy azon némileg ide s tova divatban levő reformatió, mely a zsidó vallásra nézve létezik, közönséggé váljék; mert véleményem az, hogy a régi s ő zsidó vallás, mely tulságos formákon s némely homályos előítéleteken alapul, ellentáll a felvilágosodás és a korszellem előhaladásának. De hogy lesz ezen reformatió elérhető? bizonyosan nem máskép, mint ha a zsidó nép tökéletesen felszabadul és honosittatik, mert bizonyos vagyok abban, hogy ha még addig oly szorosan ragaszkodnak a zsidók az ő és régi valláshoz, azt csak azért cselekszik, mert az abból származott nagyobb szövetséget mint legezédirányosb s egyetlen egy eszközt tekintik a tapasztalt sanjargatások elhárításának; s így, ha teljesen felszabadulnak, azt fogják észrevenni, hogy már többé szükség nincsen azon erőbástyára, melyet magok között felállítottak, s azt maguk fogják lassan-lassan felbontani s idővel összeolvadni a többi népekkel; annál fogva, habár ezen dicső önmegtágadással létesítendő intézkedésnek haszna mindjárt szembetűnő nem lesz, és azt a jelen kor használni nem fogja, legalább a késő maradékok hűladatak szívvél fognak visszatekinteni azokra, kik ezen hasz-

not nekik megszerezték. Pártolom a KK. és RR. izenetét azon hozzáadással, miszerint én is igen szigorú s biztosító provisió kívánok a törvénybe hozatni az iránt, hogy ezen felszabadításnak üdvös következményei csak csupán a hazában lakó zsidó népre érteszenek. Reménylom, hogy nem sokára a tokintetben fog győzni az emberiség, és ezután ugy is magától meg fog szünni ezen provisió. Én tehát — mint mondám — az izenetet pártolom, ha pedig az többséget nem nyerne, a koronaór ó exc. előadására voksolok.

Báró Kulmer Ferenc: A jelen tanácskozások tárgya érdemére nézve már nagyobb részben ki lévén meritve, szükségtelennek tartom annak további fejtogetésével és tárgyalatásával a nagym. főrendek figyelmét fárasztani, röviden tehát azokhoz járulok véleményemmel, kik ámbár velem együtt a zsidóknak mostani terhos és súlyos állapotján segíteni akarnak, mégis azt tartják, hogy ezen, következeiseiben az egész hazára nézve oly fontos kérdést rövid uton el nem lehet dönteni, hanem annak rendszeres felvételét és tárgyalatását kívánják. Egyébiránt valóban álmétkodásra és csodálkozásra méltó jelenet az, hogy a t. KK. és RR. most, midőn a magyar nemzetnek s nemzetiségének megerősítettésén és gyarapodásán legjobban látszanak törekedni, és ez is az országnak kedvez gondolata és kívánsága, hogy épen most egymás után oly törvényeket hoznak indítványba, melyek ámbár az emberiségnek és felvilágosodásnak szép czimorét homlokukon hordozzák, mégis a magyar nemzetiséget egy kétes jövődönnek kiteszik; mert tapasztalásomból és tiszta meggyőződésemből szölok, midőn bátran azt merem állítani, hogy a magyar nemzetiség az egész országban oly mély gyökereket még nem vert, hogy azt a törvénynek ápoló s védő támaszaitól minden veszély nélkül már most meg lehessen fosztani. Ha pedig a t. KK. és RR. javaslata egész kiterjedésében minden megszorítás nélkül, t. i. hogy a zsidók az egész hazában minden polgári jogokban egyiránt a nemnemesi lakóssal részesítsenek, törvénybe ígtattatnék, — adja a magyarok Istene, hogy rossz jósló logyek, de akkor, Galicziának példáját szemeim előtt tartván, a magyarok országa alkalmasint idővel zsidók országává fog válni, és a magyar elkekeredett s vérző szívvél, mint az országnak néhai ura és a zsidóknak mostani szolgálja, alig fogja azon emléket áldhatni, kik mint törvényhozók minden tetteikben és végzéseikben egyéb vezéresillagot ki nem tűzvé maguknak, mint a korszellemet, azt gondollatták, hogy egy oly hazában, melyet több számos külön ajku és külön lelkületű népek laknak, egy csak fejlődésben lévő nemzetiséget cozmo politikai nézeteken és elveken alapított engedmények és törvények által elősegíteni és megerősíteni lehessen. Én legalább, mint hazámnak és nem az egész világ polgára, mint nemzetemnek és nem minden népnek tagja, mindenekelőtt a magaménak boldogulásán és megerősítettésén törekedni, — legszentebb, legédesebb kötelességemnek tartván, mindont elmozdítani, elhárítani, — elkerülhetlen szükségesnek vélek, a mi — habár messziről is — azt veszélyezteteti, és a t. karokat és rendeket arra felszólítani óhajtom, hogy még a jelen országgyűlésnek folytatában ezen tárgyat a rendszeres munkának alapján minél előbb tanácskozás alá vegyék.

Gróf Zichy Károly: Hogy egy Istennek hasonló teremtése azért, hogy Istenét imádhassa, hogy a tőlünk különböző vallású követesse, hogy az országban türetessék, hogy az országnak levegőjét szívhassa, — hogy azért a rondes terheken kívül még tolerantiális taksékkal terheltecsék, illetlen, kegyetlen és embertelen; annál fogva a t. KK. és RR. izenetét és elvét tökéletesen pártolom. — Meg vagyok ugyan győződve, hogy nem lenne szükséges ezt törvénybe ígtatni, mivel ez a sérelmek sorában előfordul, de hogy több ily sérelmek esetei magokat elő ne adják, kívánok e részben törvényt hozatni, mert lex tullit usum. Pártolom továbbá a KK. és RR. elvét az izenet második részére is, mindazonáltal a törvényezikkelyben — ám-

bár az itt még fel nem olvastatott — azt nem úgy kívánom kimondatni, mint velünk közöltetett; mert miután a zsidóknak már megengedettett urbéri telkeket birni, miután már törvény által ki van mondva, hogy bárkinek urbéri telket birni lehet, azt tartom, hogy az egyensúly s a mostani parasztság sorsa kívánja, hogy ezen engedelem kiterjesztessék a zsidókra úgy, hogy ők királyi városokban, privilegialis helységeekben s azon környékekben, honnan eddig kitiltva voltak, lakhassanak, házakat birhassanak és mesterségeket üzhessenek. Egyébiránt az ellen nem vagyok, hogy a KK. és RR. felszólíttassanak, miszerint egyszersmind oly záradékról a törvényben gondoskodjanak, hogy — miután ezen mostani intézkedés által hazánkban a zsidó népnek sorsa kedvezőbb lesz, mint a szomszéd tartományokban, számos értéktelen emberek ide ne jöhessenek; ellenben azokat, kik értékkel birnak, e részben kizárni nem akarom, mert azok az ország kárára soha sem lesznek. Ezekben alapítom véleményemet.

Országbirája Majláth György: Csak a dolog formájára kívánok szólni, t. i. arra nézve, hogy a törvényjavaslat fel nem olvastatott. — Ez azért történt, mert az izenethetben szintén azon szavak foglaltatnak, melyek a törvényjavaslatban; s így, midőn most az izenethez szólunk, azáltal fog oldólni egyszersmind a törvény is.

(Folytatjuk.)

LEVELEK.

Keszthely, 1868. évi augusztus hó 5-én.

T. szerkesztő ur!

Ha Halász ur becses lapjának utóbbi számában a füredi életet leírta, engedje meg, hogy én a szomszéd Keszthelyről megemlékezzem. Halász ur azt mondotta, hogy zsidók és keresztyének Füreden nem igen érintkeznek. Ezt Keszthelyről elmondani nem lehet. Az itteni keresztyén lakosok e tekintetben mentek minden előítéllettől. A keresztyének a zsidókkal akképen társalognak, hogy a valláskülönbségnek még csak nyoma sincsen: az igazi felebaráti szeretet itt a legnagyobb mértékben ki van fejtve. Ha mégis néha előfordul kellemetlen összőtközés, az nem a derék lakosságnak, hanem az itt tartózkodó gyakornokoknak, kik a gazdasági intézetet látogatják, tulajdonítható. Többben ezen fiatal emberek közül jobban kedvelik a „hep-hep“et, mint a tanulást, jobban az ivást, mint az olvasást. Könnyelműségükben azután türelmetlenek, nem hagyják a zsidót részt venni a közös mulatságban, gyűlöletet és megvetést provokálnak maguk ellen. Ezen könnyelmű fiatal emberek nem tudják, hogy ilyen gyerekes viselet által csak a hon érdeke ellen működnek, nem tudják, hogy efféle pajkosság és neveletlenség csakis műveletlenségüket árulja el. — A művelt és törekvő fiatal emberhez nem illik a zabolátlan pöffeszkedés és betyárság. — Elég ebből ennyi, legyen szabad reménylenünk, hogy efféle többé nem fog előfordulni.

Feleki ur panaszkodott Nagy-Károlyban, hogy a zsidók nem járnak a magyar színházba. Soha az ember külföldi lapban ilyes megtámadásról nem hall. Valóban csodálkozunk, hogy egy művelt színész hasonló megtámadásra vetemedik.

A mi színházunkba itt Keszthelyen a zsidók ugyan eljárnak, még pedig olyannyira, hogy gyakran több a zsidó, mint a keresztyén, de én ebben nem találok valami megdicsérendőt. Én kevésbé csodálkozom azon, ha ritkán mennének, mert a társulat oly gyenge, hogy művelt ember nem talál élvezetet. Így csak szombaton (3-án) egy vigjáték előadásánál a színészek egyike azt mondotta: arczodban nincsen semmi philosophia, e helyett: physiognomia. — A közönség azután nagyot nevetett, midőn a színész önmagát corrigálta. Azután a színészek nem is tanulják szerezni ciket, megakadnak és tűzbe küldik a sugót, ki

azután ily kis színházban nagyon alkalmatlankodik. De Feleki ur mégis kívánja, hogy az ember csak járjon a színházba, ha halálra unatkozik is. Ha Feleki ur azt hiszi, hogy a zsidóknak el kell mennie a színházba, hogy egyenjogositva legyen, én komolyan kinyilatkoztatom előtte, hogy én inkább mondom le egész életemen át az egyenjogúság élvezetéről, mintsem köteles logyek egész életemen át rossz színészeket meghallgatni.

A helybeli rabbi, Kohn Salamon ur, letette e napokban Poston az érettségi vizsgát. Nagyon becsüljük a rabbinak e törekvését, nem azért, mivel a vizsgát letette, hisz erre nem volt szüksége, hanem azért, hogy törekvést tanusít a tudomány terén. Inkább későn, mint soha! — Vannak hazánkban rabbik, kik csak jövedelmüket, vagyoniukat törekszenek gyarapítani, de tudományos tekintetben mindinkább hátramaradnak. Még igen kívánatos volna, ha a t. rabbi a magyar nyelvet igen szorgalmasan tanulmányozná, hogy a tanításra lelkiismeretesen felügyelhessen, ha már — fájdalom — le kell mondanunk azon élvezetről, hogy magyar hitszónoklatot hallhassunk. Mi az iskolát még a templomi szónoklatok és énekeknél is többre becsüljük, tehát tanuljon magyarul, hogy a tanítást ellenőrizhesse. Iskolánk a szó valódi értelmében magyar, nincs gyermek, ki magyarul igen szépen nem beszélne, min különben senki sem fog csodálkozni, ha tekintetbe veszi, hogy alig van Keszthelyen egyetlen egy zsidó, ki magyarul nem tudna. — Még egyről kívánok szólni. Elemi tanodánkból többben a gymnasiumba lépnek. Ezen gyermekek azután a gymnasiumban elfelejtik azt, a mit az iskolában a héber tantárgyakban elsajátítottak. Ez valóságos vétkek, min szükséges, hogy a község segítsen. A vallásitanításban ezen eljárást kétségkívül másutt is követik, de kövessék bárhol is, ez felfogásunk szerint megbocsáthatatlan. — Kárhozzátjuk továbbá azon vallástanárt, ki 1—2 forintért, nem pedig a bebizonyított szorgalomért adja a kitűnő bizonyítványt, valamint azt is, ki a gyermeknek pénz nélkül bizonyítványt nem ad, ha legszorgalmasabban tanult volna is. A vallástanár legyen egyedül a község fizetett hivatalnok, nem pedig gyakran a legszegényebb árva fizetett vallástanára.

Levelek a Bácskából.

III.

Miskolcra érkezvén, meglátogatám Klein Sámuel urat, ki talmudi tudománya, nemkülönbön őszinte jámborsága és humanitása tekintetéből az egész felvidéken minden párttól tiszteltetik és becsültetik. Nála több felvidéki talmudi tekintélylyel találkozám. Egyikök sajnálatát fojezé ki a fölött, hogy e levelek írójának a Bácskában kell laknia, mely ugyan termékeny mint Isten kertje, de szorinte vallás dolgában pusztának s sivatagnak nevezendő. Klein Sámuel pedig azt sajnálja, hogy a szent-péteri rabbi, Schreiber ur, ki véleménye szerint a legnagyobb talmudista a felvidéken, nem működhetik mint országos rabbi, ámbár ő elvileg minden országos rabbinátusi hivatal ellen van. Ezen alkalmammal jutott értésemre, miszerint a munkácsai izr. hitközség a nevezett szent-péteri rabbit rabbijának meghívni akarván, egy küldöttséget menesztett hozzá Szent-Péterre, véle a feltételekről értekezendő. — Az értekezés megkezdődék s jó sikerrel is folytatták, de egyszerre a küldöttség mindent félben szakita, mert rémületére s borzadására a rabbi házában megpillantott egy bibliát Mendelsohn fordításával, miért is a dologból nem lett semmi. — Mint hallám, a nagy-károlyi rabbi, Perl ur, hivatott meg Munkácsra. Perl ur nagy thalmudista és a mellett alaposan tudja a héber, német nyelvet s irodalmat.

Miskolcraól nem irhatok sokat, mert csak rövid ideig tartózkodám ott. Az izr. hitközség számlál 1000 családot. A hitközségi ügyeket dr. Popper nagynevű orvostudór böles tanácsa szerint vezetik. — Van egy fi- és egy leánytanodája, melyekben több jeles tanító is működik. — Nagy vesztésgöt szenvedett a fitanoda Rosenfeld Izidor két évvel ezelőtt történt kilépése által, ki jönelog Pápán mint tanító működik.

Miskolczon bevégezvén látogatásomat, folytatám utazásomat Temesvárig. Utazásom alatt az észak s dél közti ellentétek tüntek fel előttem eleven színekben. Itt délen sem czivakodás, sem vallási meghasonlás nem marcangolja a hitközségeket, hanem csak az egyetértés s felebaráti szeretet köteléke fűzi össze. Itt is mély vallásosság uralkodik hitsorsosink között, de nem vakbiztonság és hitragóság. A thórát jobb kézben tartják, de a haladási zászlót a balban fennen lobogtatják.

Temesvár néhány év óta egészen megváltozott, de nem csak külsőleg, mert a belső átalakulás tökéletesen megfelel a külső változásnak. Az izr. hitközség kétszer oly nagy lett azóta. Egy új díszes imaház építtetése és a két osztályú tanoda négy osztályú mintatanodára emelgetése ezen időre esik. A meghalt orthodox rabbi helyébe, ki mint tudva van, több röpiratot közzé tett Chorin ellen, ujkorbeli német rabbít alkalmazott, ki azonban Meisel pesti főrabbi szellemében működik. — A hitközség élén áll mint előljáró Sármanur, ki szabadelvűsége, jótékonyága és humánitásával a hitközség haladását hathatósan előmozdítja. Legnagyobb érdemeket szerzett magának a tanoda körül, melynek szegény tanulóit minden évben ruhával és könyvekkel ellátja. A meghalt Mührad tanítónak özvegye a dorék előljáró közbenjárása folytán kap a hitközségtől nyugdíjt, ámbar a boldogult már beteges állapotban jött Temesvárra s ott csak 8—9 évig működött.

Ha egyrészt igaz: Egy gőzölő fazekat látok és előrésze észak felé van — Jeremiás 1. 13 — ugy másrészt az is igaz: Az Istenség délről jön — Chabakuk 3. 3.

Silberstein Mór.

Vegyes hírek.

— A „Pesti Napló“ haragszik, mert Braunjáról, ki annyira tudott kedve szerint az emancipációról írni, azt mertük állítani, hogy hazudik, tapintatlan és nem tud magyarul. Haragjában megtámad bennünket és elmondja, hogy mi is tapintatlanok vagyunk, mi sem tudunk magyarul. És ezen a magyar nyelvben való tudatlanságunkat azzal bizonyítja, hogy lapunk múlt számában szán-ból helyett szán-ból írtuk. Nem létezik olyan hírlapolvasó, ki első pillanatra ne látná, hogy ezen hiba nem az író, hanem a correctornak tulajdonítható. A „P. N.“ tisztelt újdondásza ezzel nézetünk szerint nem azt bizonyította, hogy mi nem tudunk magyarul, hanem egyedül azt, hogy nincs semmi ítéletünk; mert mi — őszintén mondva — eddig a „P. N.“ ismert újdondászatát előkelő ítéssnek tartottuk. Tévedtünk, így az ítéss nem szokott bizonyítgatni. Egyébiránt bennünket a „P. N.“ ezen szemrehányása nem lepett meg, mert nem mi vagyunk az elsők, kik hasonló szelleműs leczkét kaptunk, csak néhány hete, hogy a „Hon“ is ebben a sorban részesült. Elkéseredettségünkben egyedül az nyugtat meg bennünket, hogy a „P. N.“ megérti azt, a mit róla elmondunk: mást elérni nem óhajtottunk.

— A helybeli Izraelita hitközség, valamint Treuer Sarolta asszonyság leánytanodájában, az ez évi vizsgálat f. hó 13 fog megtartatni. Azoknak kívánjuk figyelmébe ajánlani ezen intézeteket, kik annyira szeretik hirdetni, hogy a zsidók nem tudnak magyarul. Mi ugy vagyunk meggyőződve, mert alkalmunk volt a keresztyén elemi tanodák vizsgálatainál jelen lenni, hogy nincs keresztyén nyilvános vagy magán elemi tanoda a fővárosban, mely ezen intézeteknél többet tenne a magyar nyelv érdekében. A vizsgák nyilvánosak lévén, kiki meggyőződhetik az elmondottak igazságáról.

— B-füredi t. levelezőnk írja: E napokban itt volt Tóth Kálmán, a Bolond Miska ismert szabadelvű szerkesztője. Midőn a kávéház előtt néhány barátjával társalgott, azt vette észre, hogy két zsidónó gyűjtőívvel nyakába veszi Füredet és eljár egyik zsidótól a másikhoz. Ki számára gyűjtenek ezek a nők kérdé T. szomszédját? Bizonyosan valami zsidó koldusnó jött Füredre, viszonzá a kérdezett; zsidók számára — folytatá — el tudnak járni reggeltől estig, de nemzeti czélokra, a színház fentartására egy fillért sem adnak. Tóth Kálmán, ki barátja szavának hitelt adott ugyan, mégis csak azt gondolta, hogy a zsidók csak azért nem adnak talán Füredben nemzeti czélokra, mert a keresztyének a zsidókat sem gyámolítják. Segíteni akarván a felvilágosodott és szabadelvű író a bajon, el kérte az egyik gyűjtőívét, hogy majd keresztyén barátai között gyűjtthessen. Mennyire volt azonban meglepetve, midőn az sült ki, hogy nem szegény zsidónó, hanem egy szín-

igazgató számára történt a gyűjtés. A zsidó nem kérdezi a szűkölködő vallását, hanem annak nyújtja a segílyt, ki épen arra szorul.

— Felkérettünk a következő sorok közlésére: A „Ben Chananja“ utolsó száma egy budai keltü utbaigazítást hoz, melyben a Horn-banketten szónokló urat figyelmeztetik, hogy Engel és Klein történetírók nem voltak zsidók, hanem evangélikusok. Együttal rövid életrajzát is közlik a nevezett íróknak és a szónoklóról szeretettel megjegyzik, hogy az Engel és Klein iratait bizonyosan soha sem látta, és csak a novek után indult. A szónok ez eljárását elhamarkodottságnak nevezi az utbaigazító névtelen, és fájjalja, hogy a beszéd hírlapban is közzététetett. — Nekem mindezekre nincs más megjegyzésem, minthogy én Engel a hirneves szobrász, és Klein a német irodalom-történet egyik legjelesbikének nevével említettem. Az utbaigazítás tehát merő haszontalanság, mely tán visszautasításra sem érdemes. Azért részemről a névtelen közlőt elhamarkodással sem vádolom s legfőlebb azon csodálkozom, hogy a „Ben Chananja“ ily tolakodó leczkzésnek megnyitja hasábjait.

Brody Zsigmond.

— Löbl Jakab, az ismert köztisztelőben álló zsidó, július 3-án halt meg Bukarestben. Csak 39 éves volt az érdeműs férfiú, kit még a legnagyobb zsidófalók is tisztelni voltak kénytelenek. Ennek bizonyosságnak csak azt hozzuk föl, hogy temetésén maga Bratiano miniszter, a zsidók híres üldözője, is megjelent. Békeporaira!

— Községünkben megkezdődött az iskolai vizsgák időszaka, és jó előjelnek tartjuk, hogy az azoknak szánt rovatot kedvező tndósítással nyithatjuk meg. Wärmer Lipót fitanintézotében, hol a vizsgák f. hó 5. és 6-án tartattak, a növendékek a héber és magyar tantárgyakban igen szép előmenetelt tanusítottak. Különösen kiemelendőnek tartjuk a magyar nyelvben való jártasságukat és tiszta, hibátlan kiejtésüket, mi igen természetes, ha tekintetbe vesszük, hogy a tárgyak kivétel nélkül magyarul adattak elő. — A reál-tárgyakból is igen értelmesen feleltek a gyermekek és látszott, hogy nem csak lehadarják azokat, hanem értik azt, a mit mondanak. Szülőknök, kik gyormoikeiket magántanodába járatni akarják, ezen intézetet melögen ajánlhatjuk.

— A helybeli izr. községi fitanodában a nyilvános vizsgálat f. hó 12-én délelőtt 9 órától 12-ig, délután 3-tól 6-ig a tanoda nagy termében, sip-utca 11. sz. a. fog megtartatni.

SZERKESZTŐI LEVELEZÉS.

r. l. urnak Győrött. Kérjük becses közreműködését. N.-Abonyba. Fogadja köszönetünket.

L. urnak Uj-Pestre. Sziveskedjék bennünket meglátogatni.

Epstein urnak H.-M.-Vásárhelyen. A lapot megküldöttük.

Egy izraelita

n e v e l ő n ő,

ki a magyar és német nyelvben, az elemi tantárgyak és a női mnnkákban czélszerű tanítást adhat, egy ház 8—13 éves 4 leányához kerestetik. Évi fizetés: 300 frt o. é. — A magyar nyelv ismerete csak esetlegesen nélkülözhető. — Ajánlatok a szükséges bizonyítványokkal együtt az alólírotthoz mieelőbb beküldendők. Knopfler Sándor, nevelő, Téth, p. Nyiregyháza-Napkor.

P á l y á z a t.

Ezennel pályázat nyittatik a nyirbátori izr. elemi tanodánál betöltendő altanítói állomásra, melylyel 200 osztr. ért. forintnyi évi illetmény van összekötve. — Tanítási nyelv a magyar, német és héber. Sajátkezűleg írt tanképségi okmányokkal és kellő bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok folyó évi szeptember 15-éig bérmentve a hitközségi előljáróságához küldendők.

Katz Izrael,
cultus-főnök.